

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

1999 m. birželio 5 d.

Nr. 109 (23)

Saturday supplement June 5, 1999

No. 109 (23)

Lietuvos muziejinių konferencija

Virginija Paplauskienė

Lietuvoje muziejų tinklas yra platus. Paskutiniu metu muziejai pertvarkomi — formuojasi stambesni regioniniai muziejai, kuriasi nauji muziejų padaliniai. Beveik kiekvienas Lietuvos miestas ir miestelis turi savo kraštotyros muziejų. Žmonės suvokia, kad reikia saugoti ir branginti mūsų kultūrinį, literatūrinį, istorinį, visuomeninį palikimą ateities kartoms. Be praeities žinojimo, negali būti ateities. Žmonės, dirbantys muziejuose, yra idealistai, šventai tikintys savo darbo svarba ir reikalingumu. Kuriamos naujos ekspozicijos, renkama ir tvarkoma gauta įdomi ir prasminga medžiaga. Jau antri metai, Lietuvos muziejų draugijos dėka, muziejūninkai susirenka į konferenciją. Skaitomi moksliniai pranešimai, dalinamasi patirtimi, sprendžiamos iškilusios problemos, kalbama apie muziejūninkystės ateities planus Lietuvoje. Praeitais metais muziejūninkai buvo susirinkę Rokiškio muziejuje, šiemet — gausių muziejūninkų būri prigludę Kretingos muziejus. Iš visos Lietuvos, tik iš 62 muziejų (o jų yra žymiai daugiau) atvyko 96 atstovai. Sveikinti žemiausiai maloniai sutiko ir priėmė savo kolegas.

Daugelis atvykusių pirmą kartą lankėsi šiame nuostabiame ir retame Kretingos muziejuje. Norėčiau kelias sakinius apibūdinti. Kiekvienas Lietuvoje esantis muziejus įdomus savaip, bet šis muziejus yra bene vienintelis toks. Muziejus įkurtas 1935 metais. Jo įkūrimo iniciatyva priklausė kraštotyros mokyklų inspektoriumi Juozui Žilvičiui (1903-1975). Jo turtinga asmeninė kolekcija ir tapo muziejaus archyvo pagrindu. Dabar muziejuje saugomi archeologiniai radiniai, tarp jų gintaro dirbiniai iš neolito gyvenviečių, kapinytų, piliakalnių, vertingi XV-XIX a. taikomosios dailės ir tapybos kolekcijos, liaudies skulptūros, tek-

stilės, etnografijos ir istorinės buities eksponatų rinkiniai, įkurtos dvarų kultūros, archeologijos ir miesto istorijos bei senojo liaudies meno ekspozicijos. 1992 metais muziejus įsikūrė grafių Tiškevičių XIX a. dvaro rūmuose. Tai išties nuostabi vieta įprasinti, saugoti, eksponuoti tokią turtingą kolekciją. Pastatas yra architektūros paminklas. Rūmus supa gražiai sutvarkytas, prižiūrimas parkas. Šalia muziejaus (ėjimas iš vidaus) yra nuostabus, akį džiuginantis žiemos sodas ir oranžerija. Čia auga daugiau nei 1,500 vertingų dekoratyvinių krūmų ir medžių. Šis žiemos sodas yra unikalus, tai muziejaus pasididžiavimas. Čia įsikūręs jaukus restoranas. Iš tolimų kampelių atvykę lankytojai gali pabūti ramioje, žalumoje skendinčioje aplinkoje, pasiklausti klasikines muzikos ar tiesiog pasėdėti prie čiurlenančio fontano. Oranžerijos žaluma ir žydinčių gėlių žiedai suteikia šventinę nuotaiką, palaimos jausmą...

Taigi vienoje šio gražaus muziejaus salėje ir vyko dvi dienas trukusi konferencija tema — „Lietuvos muziejų rinkiniai. Tyrinėjimų metodika“. Konferencijai buvo parengti 26 pranešimai. Konferencijoje buvo daugiau kalbama apie muziejuose esamų rinkinių, kolekcijų tyrinėjimą. Visiems dalyvavusiems buvo įdomu išgirsti, kuo turtingas vienas ar kitas muziejus, kas ir kaip saugoma, kaip tyrinėjama. Suzinota daug naudingos ir prasmingos informacijos. Manau, ir ne muziejūninkams bus įdomu susipažinti su kai kuriais pranešimais.

Visiems Lietuvoje ir už jos ribų gerai žinomas, gausiai lankomas Rumšiškėlių buities muziejus. Jis įkurtas 1966 metais. Ekspozicijoje po atviru dangum visų Lietuvos regionų — Dzūkijos, Aukštaitijos, Šalčininkų, Žemaitijos kaimų bei

miestelių XVIII-XX a. sodybos, pavieniai pastatai, liaudies technikos paminklai, tvoros, šuliniai, bitynai, sodai ir gėlių darželiai. Ekspozicijoje atspindėta valstiečių ir miestiečių buitis. Su kaimo amatininkų aplinka ir darbu susijusi veikiančio puodžių, medžio tekintojų, drožėjų ir kitų amatininkų dirbtuvės. Šiame muziejuje rengiamos kalendorinės, šeimos ir vaikų šventės. Atvykęs į konferenciją, šio muziejaus darbuotojas V. Stanikūnas papasakojo apie savo muziejaus turtus, jame saugoma apie 80,000 eksponatų. Ekspozicija yra įvairių rūšių tekstilės kolekcija (staltiesės, užvalaidos, servetėlės, lovatiesės, skaros ir t.t.); namų apyvokos daiktai — brauktuvės, vežimai, rateliai; ūkio padargai (įdomi vežimų kolekcija). Muziejuje saugoma per 800 įvairių baldų, o taip pat laikrodžių, pintų daiktų, rogių ir kitos vertingos kolekcijos. V. Stanikūnas apgailestavo, kad nėra tinkamų sąlygų deramai išsaugoti eksponatus — drėgmė didžiausias priešas. Jis kalbėjo apie svarbą turėti muziejuje dinaminis ekspozicijas (tai tokie daiktai, kuriuos gali čiupinti, naudoti, vaikai — žaisti). Reikia, kad lankytojas pats galėtų pajusti tą dvasią, kurioje gyvena jo protėviai. V. Stanikūnas išskėlė muziejų kompiuterizacijos problemą. Baigiantis dvidešimtam amžiui, ši problema Lietuvoje yra labai opi ir svarbi.

Savo pranešimu muziejūninkus sudomino ir Etnokosmologijos (esantys Kulionių kaimo, Molėtų rajone) muziejaus darbuotojas R. Laužikas. Šis muziejus jaunas, įkurtas 1990 metais. Sukauptos meteorologijos eksponatų, senųjų kalendorių, meno kūrinių kosmoso tema kolekcijos. Ekspozicijoje pasakojama apie lietuvių liaudies kalendorius ir archeoastrologiją, astronomiją bei astronautiką. Šiame muziejuje vyksta mėgėjiški astronominiai stebėjimai, pasikaitos, seminarai, kalendorinės šventės.

Prelegentas kalbėjo apie ekspozicijas, atspindinčias žmogaus ryšį su visatos pasauliu (emociniai, dvasiniai, etniniai). Muziejaus fonduose saugomi buities daiktai su kosmologijos motyvais (tekstilė, medžio dirbiniai, žvakidės su visatos elementais). Taip pat saugoma nemažai meno kūrinių — grafikos darbai, tapyba. Yra įdomių kalendorių. Prelegentas prašė muziejūninkų pasidalinti informacija, kokie ekspoziciniai, susiję su visata ir astronomija, saugomi jų muziejuose. Čia pat jis išdalino anketą, kurioje atsispindėjo šie klausimai ir prašė kolegų atsakyti. Manau, ką sudomino „žvaigždžių muziejus“, ras laiko aplankyti jį.

Įdomią statistiką pateikė Lietuvos Dailės muziejaus, Palangos Gintaro muziejaus darbuotoja L. Vaičiulytė. Pa-

langos Gintaro muziejus — vienintelis Lietuvoje, turintis unikalią gintaro kolekciją. Jis įkurtas grafo Felikso Tiškevičiaus rūmuose, pastatytuose 1897 metais pagal architekturo Franso Švechteno projektą. Rūmus supa Eduardo André nuostabiai suprojektuotas parkas su tvenkiniais, rožariumu, skulptūromis. Šis muziejus atidarytas 1963 metais. Ekspozicijoje pateikiami pamario kapinyuose ir gyvenvietėse rasti akmenų, žalvario, geležies amžių gintaro, stiklo, o taip pat žalvario archeologiniai radiniai, XVII-XIX a. gintaro dirbiniai, XIX a. gintaro dirbtuvė, XX a. pradžios ir nepriklausomos Lietuvos gintaro dirbtuvių ir meistrų dirbiniai ir kt. O rūmų koplyčioje įrengta Felikso Tiškevičiaus ir jo šeimos fotografijų, jų aplinkos daiktų paroda. Muziejaus darbuotoja papasakojo apie inkluzų kolekcijos tyrimą. Inkluzas — gintaro gabalėlis, kurio viduje išamžinę įvairūs gyviai. Gintaro muziejuje saugoma 15,000 tokių gintaro gabalėlių, kuriuose ne po vieną, ir net ne po du, yra įvairių gyvių.

Muziejūninkė dar yra zoologė-biologė. Ji turi nustatyti — kas tai per gyvis ir ištyrinėti šios unikumus. Turbūt daugeliui gintaro gabalėlių primena Lietuvos saulelę žemę. Apsilankę Gintaro muziejuje, galėsite susipažinti su šia įdomia kolekcija, o pasiūlysiu išsaugoti ir ištyrinėti šios unikumus. Turbūt daugeliui gintaro gabalėlių primena Lietuvos saulelę žemę. Apsilankę Gintaro muziejuje, galėsite susipažinti su šia įdomia kolekcija, o pasiūlysiu išsaugoti ir ištyrinėti šios unikumus. Turbūt daugeliui gintaro gabalėlių primena Lietuvos saulelę žemę. Apsilankę Gintaro muziejuje, galėsite susipažinti su šia įdomia kolekcija, o pasiūlysiu išsaugoti ir ištyrinėti šios unikumus.

Lietuvos Dailės muziejaus P. Gudyno restauravimo centro darbuotoja L. Vedrickienė pasidalino mintimis apie restauravimo problemas. Tai yra vienas brangintinų ir svarbių darbų muziejūninkystėje. Labai daug priklauso nuo švelnių, supratingų restauratorių rankų. Tik jų dėka ekspozicijos (ar kilimas, ar sietynas, ar knyga, ar metalo dirbinys, ar baldas ir kt.) gali būti prikeltas antram gyvenimui. Ilgu, sunkiu, kruopščiu darbu restauratoriai pučia gyvybę ekspozitui. Nuo restauratorių priklauso, ar ekspozicija džiugins lankytojus, ar ne.

Šiaulių „Aušros“ muziejus įsteigtas 1923 metais. Jo įkūrimo iniciatorius — kultūros ir spaudos veikėjas, kraštotyros rinkininkas Pelikšas Bugailiškis (1883-1965), o taip pat daug inteligentų paaugojo savo kolekcijas šiam muziejui. 1928 metais muziejų savo globon perėmė ir atidarė visuomenei Šiaulių kraštotyros draugija. Šiame muziejuje turtinga numizmatikos, archeologijos, et-

Zanavykų muziejus Šakiuose. Nuotr. Gedimino Jokūbaičio.

nografijos, dailės, fotografijos kolekcija. B. Salatkienė, Šiaulių „Aušros“ muziejaus darbuotoja, pasidalino mintimis apie archeologinių radinių rekonstrukcijas kaip apie muziejų rinkinių mokslinio tyrimo metodą. Prelegentė papasakojo apie seną architektūrinį tyrinėjimų objektą, esantį Liepųjū vietovėje. Ji pasakojo apie atrastus, paskandintus šuliniuose, iš liepos žievės pagamintus kibirelius. Visus sudomino prelegentės pasakojimas, kaip ji pagamino panašius kibirelius. Muziejuose svarbu turėti ekspozitų kopijas, kad galėtum ekspozuoti, leisti paliesti, pačiupinėti juos lankytojams. O taip pat labai svarbu perteikti ir daikto pagaminimo technologiją. Tai dalyvavo ne vienoje archeologinėje konferencijoje. Birutė Salatkienė yra Lietuvos muziejų draugijos pirmininkė. Jos dėka ir iniciatyva rengiama ši antroji konferencija Lietuvoje.

Kitas įdomus pranešimas buvo taip pat Šiaulių „Aušros“ muziejaus darbuotojos B. Lukošytės tema „Memorialinio palikimo tvarkymas“. Buvo kalbama apie visuomenininko, kultūros veikėjo Antano Ulpio palikimą. 2,000 vertingų ekspozitų saugoma jo atskirame fonde. Didelę dalį ekspozitų padovanojo Antano Ulpio žmona. Ekspozitai suskirstyti grupėmis ir vyksta jų tyrinėjimas. Buvo kalbama apie šiame fonde esamą vertingą senų spaudinių kolekciją. Didelis dėmesys skiriamas ir įvairiems dokumentams — jų yra net 217 vietų. Daug dokumentų, susijusių su 16 diviziono vardu, daug karo dokumentų. Foto-

grafijos fonde gausu senų retų nuotraukų. Taip pat saugomi ir asmeniniai daiktai.

To paties muziejaus darbuotoja V. Šiukšienė papasakojo, kaip yra skelbiama rankraštine medžiaga. Šiaulių „Aušros“ muziejus, turėdamas gerą leidybinę bazę, drąsiai leidžia knygas iš savo archyvų. Taip išleisti F. Bugailiškio atsiminimai, V. Putvinskio atsiminimai bei kt.

Kitiems muziejūninkams beliko pasidžiaugti kolegų sekme bei galimybė spausdinti ir leisti viešumon esamą medžiagą. Išties kiekvienas muziejus turėtų ką pateikti skaitytojui, bet, kaip visada, geri norai atsiremia į menkas finansines galimybes.

Lietuvoje puoselejamasi ir branginamas mūsų didžiųjų muzikų atminimas. M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos muziejaus darbuotoja V. Bingenienė papasakojo apie memorialinio palikimo tvarkymą. Šis muziejus įkurtas Miko ir Kipro Petrauskų name. Muziejuje saugomi lietuvių muzikų nuotraukų, dokumentų, gaidų bei memorialinių daiktų rinkiniai. Išlikusi sukaupta Kipro Petrausko lietuvių dailininkų kūrinių kolekcija, asmeninės kompozitorių Juozo Gruodžio, Stasio Šimkaus bibliotekos. Parengtos dainininko Kipro Petrausko ir kompozitoriaus, chorvedžio, pedagogo Miko Petrausko memorialinės ekspozicijos. Prelegentė pasidžiaugė, kad jiems pavyko išsaugoti fisharmoniją, kuria prieš 100 metų Palūšėje grojo Petrauskų tėvas. Ji apgaile-

tavo, kad suremontuoti šią fisharmoniją trūksta lešų... Šiame muziejuje taip pat saugomi ir Adeles Galaušienės, Juozo Babravičiaus, Antano Sodeikos, Antano Kuciūgio, Vladislavo Grigaitienės ir kitų muzikų gyvenimą ir kūrybą atspindintys ekspozitai. Prelegentė papasakojo apie šio muziejaus skyrius — Stasio Šimkaus muziejų, įkurtą 1972 metais. Šiame name kompozitorius gyveno nuo 1928 metų. Muziejuje yra įrengta graži ir turtinga ekspozicija. Kitas muziejaus skyrius — Juozo Gruodžio, taip pat įsteigtas jo name, kuriame jis gyveno nuo 1932 metų. Šio namo architektas Feliksas Vizbaras. Namą gaubia gražus sodas. Ekspozicija autentiškai atspindi kompozitoriaus gyvenimą. Šiuose muziejuose vyksta koncertai, muzikos vakarai.

Lietuvoje įamžinti ne tik muzikos pasaulio žmonės. Dėramai pagerbti ir aktoriai. Lietuvoje yra Teatro, muzikos ir kino muziejus. Jis buvo įkurtas 1924 metais rašytojo Balio Sruogos ir Vinco Krėvės iniciatyva prie Valstybės teatro Kaune. Pirmuoju šio muziejaus direktorium (dirbo visuomeniniais pagrindais) buvo gerai užsienyje žinomas aktorius Stasys Pilka (mirė 1974 metais JAV). 1940 metais muziejuje jau buvo 40,000 ekspozitų. Po karo muziejus — archyvas perduotas Teatro draugijai, o 1964-1992 metais jis buvo Lietuvos Dailės muziejaus padalinys. Dabar muziejuje yra penki skyriai, saugoma daugiau nei 200,000 ekspozitų.

(Nukelta į 2 psl.)

Maironio Lietuvių literatūros muziejaus darbuotojos (iš kairės): Nijolė Raižytė ir Regina Matukėlienė Kretingos muziejaus oranžerijoje.

Vytauto Didžiojo muziejus Kaune.

Panevėžio kraštotyros muziejaus pastatas.

Parodos lankytojai stebi ekrane rodomą J. Meko filmą „Laiškas iš savęs“. Nuotr. Gintaro Dainio

Obelių miestelyje — paroda iš New Yorko

Algimantas A. Naujokaitis

I gilų Lietuvos užkampį — Obelius (Rokiškio rajonas), kur, pasak čionykščių gyventojų, nepasiekia visos Vilniaus televizijos laidos, iš paties New Yorko atkeliavo paroda su pasauliškai žinomų menininkų darbais. Paroda veiks beveik visą gegužės mėnesį. Kaip šiame mažame, nuo

kultūrinių renginių atpratusiame Obelių miestelyje atsirado ši paroda, parengta bene didžiausiame Amerikos mieste?

Dar praėjusių metų lapkričio mėnesį Šiaulių universitete paragavęs meno mokslų ir grįžęs į gimtuosius Obelius jaunas dailininkas — idealis

rimvydas Pupelis į New Yorką parašė laišką avangardinio kino skleidėjui, poetui Jonui Mekui (beje, kilusiam iš šio Aukštaitijos krašto, iš Semeniškių). R. Pupelis prašė kaip nors kultūriškai bendradarbiauti, atsiųsti spindulėlį šviesos ir vilties į šį varganą, nuo dabartinių, kartais ir nevykusių pertvarkų bei reformų pervargusį, nusivylimų, girtuokliavimo kamuojamą kraštą, kuriame vien šiomet nusižudė trys žmonės.

Pasitaręs su savo niujorkiškiais draugais — žinomais fil-

muotojais ir dailininkais. J. Mekas nusprendė parengti ir Obelius nusiųsti meninę, avangardinę krypties parodą.

Dalyvauti pakvietė New Yorko garsenybę, video meno pradininką, Jurgio Mačiūno bendražygi, Fluxus meninio judėjimo dalyvį Nam June Paik, pagarsėjusią prancūzų skulptorę, taip pat J. Mačiūno gerbėją Louise Bourgeois ir tris lietuvius dailininkus, dabar gyvenančius ir besilavinančius New Yorke — Arūną Kulikauską, Audrą Naujokaitį ir Eugenijų Varkulevičių. Į parodą J. Mekas taip pat įtraukė video juostoje įrašytus laisvosios muzikos koncertus, kuriuos J. Meko „Anthology Film Archives“ ir New Yorko džiazo klubuose rengia Dalius Naujokaitis. Specialiai šiai parodai J. Mekas padarė videofilmą „Laiškas iš savęs“.

Į parodą sugužėjo, suvažiavo ne tik Obelių seniūnijos, bet ir Dusėtų, Juodupės, kitų aplinkinių miestelių ir kaimų, o taip pat Rokiškio, Biržų, Panevėžio, net Zarasų rajonų pagyvenę žmonės ir jaunimas, šio krašto dailininkai.

Didelį įspūdį, gilių apmąstymų visiems sukėlė Meko videojuosta „Laiškas iš savęs“. Joje Mekas jautriai ir nuoširdžiai kalba ne tik Obeliams, bet ir visai Lietuvai skaudžiai savizudžių problema, — sakė parodos prižiūrėtojas R. Pupe-

lis, beje, irgi bedarbis kaip ir daugelis obeličių.

Tarsi zinodamas, kad Obeliai tampa savizudžių kraštu, savo filme J. Mekas jautriai, šiltai ir betarpiškai svarsto, kodėl žmogus, net penkiolika-metis jaunuolis nutaria nusižudyti. Pataria, ką daryti, kaip elgtis, kad patią juodžiausią, beviltiškiausią minutę atsisakytų šio pragaištingo žingnio, šviesesnėmis akimis sugebėtų pažvelgti į gyvenimą.

Parodoje kabojo ir kiti J. Meko darbai, teigiantys gyvenimo džiaugsmą ir prasmę, galimybę po nesėkmių gyvenimą pradėti iš naujo. Tai Parizyje, Japonijoje, kitose šalyse eksponuoti paveikslai iš jo kino kadru — „Sustabdytos akimirkos, kiti darbai. Tarp jų — skrynelėje su stiklu — paties J. Meko sunumeruotos 1,786 pupos. J. Meko prisakymu, parodos uždarymo dieną 24 nenumuotos pupas dailininkas R. Pupelis pasodino Obelių žemėje. Išauginęs pupas, jis galės šį J. Meko meninį veiksma tęsti ir tęsti, kaip gamtos ir darbų ciklai kartoja si J. Meko „Semeniškių idilėse“ (žinoma, jei nebus šio meninio veiksmo autoriaus kitokių pagėidavimų).

Daugelis parodos lankytojų ilgai stovėjo prie Nam June Paik laisvai, be išankstinės nuostatos šiomet nupaišyto

piešinio. R. Pupelis sakė, kad geras būrys Vilniaus Dailės akademijos studentų įvairiomis priemonėmis važiavo į Obelius dėl šio garsaus menininko kūrinio.

Pirmą kartą Lietuvoje buvo eksponuotas dailininkas L. Bourgeois reljefinis paveikslas „Kėdė ir trys kėdutės“. Nustebino savitai, su stipriu filosofiniu ir poetiniu krūviu atlikti obeličio dailininko R. Pupelio grafikos lakštai.

Lankytojų nuomone, šviežias reiškinytis lietuvių fotografijos mene — dailininko-tapytojo Audriaus Naujokaitio iš New Yorko atgabentos šešios meninės nuotraukos — ciklai iš šio didmiesčio Soho rajono ir vakarų pusės 17-tos gatvės.

Tos nuotraukos labai tapybiškos, matyti, kad jų autorius — ne grafikas, ne skulptorius, o būtent tapytojas, — išreiškė savo nuomonę R. Pupelis.

Arūno Kulikausko meninės nuotraukose — tarsi apsnigto sodo šilts prisiminimas vidurvasaryje.

Iš Obelių paroda keliaus į Japoniją, o J. Meko filmas „Laiškas iš savęs“ numatomas parodyti per Lietuvos televiziją. Obelių seniūnijos inspektorė Aldona Žekienė sakė, kad šį J. Meko filmą reikėtų bent kelis kartus rodyti ne tik per Lietuvos, bet ir per kituose

miestuose, apskričių ir rajonų centruose esančią kabelinę televiziją. Juk savizudžių skaičiumi Lietuva lenkia visas kitas ne tik Europos, bet ir kitų žemynų šalis.

Dail. Rimvydas Pupelis su parodoje eksponuota Jono Meko „pupu skrynelė“.

Š.m. balandžio 30 d. Rietavo katalikiškoje vidurinėje mokykloje jau penkeri metai organizuojamos Lietuvos katalikiškų mokyklų jaunųjų istorikų konferencijos. Šiometinė konferencijos tema — „Tėvynės labai įnešu savo dalį...“ Vienuolikos katalikiškų mokyklų atstovai (registracijos sąrašė 90 dalyvių) iš Kauno, Klaipėdos, Kretingos, Panevėžio, Tverų, Vilniaus (Jėzuitų gimnazijos ir „Versmės“ vidurinės mokyklos), Telšių bei Rietavo (katalikiška, L. Ivinskio bei aukštesniosios žemės ūkio mokyklų) išklauskė 17 jaunųjų istorikų parengtų pranešimų.

Konferenciją pradėdamas, Rietavo katalikiškos mokyklos direktorius Vytautas Rutkauskas pasidžiaugė dalyvių gausa, jau tradicinėmis tapusiomis istorinėmis konferencijomis, akcentavo tokių renginių svarbą jaunimo susibūrimui, kuris labai reikalingas ne tik moksliniam, bet ir dvasiniam tobulėjimui.

Plenariniame posėdyje buvo išklausti trys pranešimai, skirti: Rietavo istorijai — M. K. Oginskiui, ateitininkų bei skautų organizacijoms ir jų veiklai. Pranešimo, skirto M. K. Oginskiui, mintį pratęsė dramos būrelio mokiniai (Rietavas), inscenizavę keletą epizodų iš M. K. Oginskio gyvenimo. Konferencijai vadovavo gimnazijos mokiniai: Inga Bruzevičiūtė ir Mindaugas Lingė.

Dr. Vasiliauskienė kalbėjo apie katalikiškąjį intelektualinį sąjūdį ir jį vienijančią instituciją Lietuvos katalikų mokslo akademiją, supažindino su veiklos kryptimis, tikslais, apžvelgė istoriją. Akcentavo Katalikų akademijos veiklos svarbą išėivijoje, sprendžiant Lietuvos valstybingumo problemas, garsinant pasauliui apie tikrąją sovietų okupuotos Lietuvos padėtį, tikint būsima išsiilgtos tėvynės laisve ir pasiaukojamai dirbant dėl jos. Pateikė nemaža žymių asmenybių pavyzdžių. Kalbėjo apie 1990 m. Lietuvoje atkurtos Katalikų akademijos problemas. Džiaugėsi

Jaunieji istorikai susirinko Rietave

Dr. Aldona Vasiliauskienė

jaunaisiais istorikais — būsimaisiais mokslininkais, tikėdama, kad jie, laikui bėgant, papildys Lietuvių katalikų mokslo akademijos gretas.

Penktosios istorikų konferencijos įamžinimui buvo pasodintas medelis, tikint, kad jis išaugs, ir į šias tolimoje Žemaitijoje vykstančias konferencijas suvažiuojantieji mokiniai išaugs rimtais mokslininkais, „laistomais“ tokių renginių.

Po pietų darbas vyko trijose sekcijose. Čia ne tik dėmesingai buvo išklausti pranešimai, bet atsakinėjama ir klausimais, diskutuojama, mokiniai mokomi apibendrinti išklaustą medžiagą. Stulytos temos bei tyrinėjimų kryptys ateičiai.

Baigus darbą sekcijose, mokiniai turėjo galimybės artimiau susipažinti bei pabendraduoti prie puodelio arbatos, o mokytojai tuo metu sprendė savas problemas: kaip pagerinti istorijos dėstymą moky-

loje, kaip pasiekti geresnių rezultatų, kaip patiemis mokytojams artimiau bendrauti, dalintis patirtimi. Buvo kalbama ir apie būsimas konferencijas. Visi pageidavo, kad Rietavo katalikiškos mokyklos direktoriaus Vytauto Rutkausko, pavaduotojos Danutės Bruzevičienės bei istorijos mokytojos Daivos Juškienės pastangomis itin skrupulingai ir labai apgalvotai organizuota konferencija ir ateityje vyktų Rietave, tačiau ne vienos, o bent dvejų dienų. Mokytojai diskutavo ir nusprendė jungtis į draugiją, prašant, kad Katalikiškų mokyklų mokytojų sąjunga patvirtintų katalikiškų mokyklų istorijos mokytojų bei kitų istorijos mokytojų, dirbančių katalikiškoje dvasioje, draugiją.

Išklausius sekcijų atstovų ataskaitas apie darbo rezultatus bei pasiūlymus ateičiai, mokytojai taip pat pateikė savo diskusijų nutarimus, susilaukdami energingo mokinių

pritarimo.

Mokyklų vadovybė nuoširdžiai padėjo kiekvienam atvykusiam, o pranešėjams įteiktam atminimo dovanėles — knygas bei padėkos raštus. Direktoriaus V. Rutkauskas daug šiltų padėkos žodžių išsakė mokykloms mecenatams: pralietui Juozui Prunskiui, Juozui Kojeliui bei Rožei Šomkutei. Visų konferencijos dalyvių vardai jiems bus nusiųsti padėkos laišku.

Moksleiviai ilgai nenorėjo skirstytis: daina keitė dainą, o linksmybėms atrodė nebus ir galo. Beveik visą kelią nuo Rietavo iki Vilniaus švelniais balseliais dainavo įvairiausias lietuvių liaudies dainas — visų širdys konferencijos metu buvo pripildytos, sklindinos dvasingumo ir gėrio. Džiugu, kad auga jėga, galinti daug gerio duoti Lietuvai ir ją keisti.

•Utena. Balandžio 22 d. Utenos dekanato Katechetikos centre Utenos ir Zarasų rajonų tikybos mokytojai dalyvaus seminare, kuriame savo patirtimi ir naujais mokymo metodais su pedagogais dalijosi šveičias iš Vokietijos Manfred Plens.

Jaunųjų istorikų konferencijoje. Iš kairės: Rietavo katalikiškos mokyklos direktorius Vytautas Rutkauskas, dr. Aldona Vasiliauskienė, Vilniaus Jėzuitų gimnazijos atstovė — Jurtė Andrikytė, Lina Šukaitė ir Ieva Vilutytė; Telšių V. Borisevičiaus vidurinės mokyklos direktorius Vaclovas Vaičekauskas ir Kretingos pranciškonų gimnazijos dir. pavad. Laimutė Šaulienė.

Lietuvos muziejininkų konferencija

Atkelta iš 1 psl.

Muziejuje saugomos koncertų, teatro spektaklių ir filmų nuotraukos, programėlės, afišos, plakatai. Sukaupta turtinga kolekcija scenografijos eskizų ir maketų, sceninių rūbų, butaforijos bei rekvizito rinkiniai. Muziejus turi lėlių ir muzikos instrumentų kolekcijas, aktorijų portretus, šaržus, rankraščius, saugomos ir asmeninės aktorių kolekcijos. Muziejaus darbuotoja R. Lopienė pasiūlydė, kad muziejaus fondai nuolat papildytų turtingomis kolekcijomis ir kaip pavyzdį paminėjo aktorės Unės Babickaitės-Graičionienės archyvą. Ši kolekcija atkeliavo tik prieš keletą savaitių į muziejų. Ilgus metus ją saugojo, puoselėjo inžinierius, vertėjas, kultūros veikėjas Linas Broga su žmona Romana. Tai išties vertinga dovana muziejui. O taip pat įdomus ir turtingas aktorės Teofilės Vaičiūnienės archyvas, saugomas muziejuje. Jame daug asmeninių daiktų, scenos rūbų, meno kūrinių, biblioteka, dokumentai, nuotraukos. Šiame muziejuje lankosi studentai, moksleiviai, visuomenės atstovai, mokslininkai. Vyksita konferencijos, meno vakarai.

Savo įdomiais ir turiningais pranešimais konferenciją papildė net penki M. K. Čiurlionio dailės muziejaus darbuotojai. Šis muziejus įkurtas 1921 metais, ekspozicija atidaryta 1925 m. laikinuosiuose M. K. Čiurlionio galerijos rūmuose Ažuolų kalne. 1936 metais muziejus pertvarkytas į Vytauto Didžiojo kultūros muziejų ir perkeltas į naujus romus (architektas Vladas Dubeneckis, Karolis Reisonas). 1944 metais pavadintas valstybiniu M. K. Čiurlionio dailės muziejumi. 1969 metais naujame muziejaus pastate (archit. Feliksas Vitas) atidaryta M. K. Čiurlionio kūrinių galerija. Muziejus turtingas įvairiomis kolekcijomis. Vienas brangiausių ir vertingiausių šiame muziejuje yra M. K. Čiurlionio palikimas. Čia saugoma ir lietuvių liaudies meno kolekcija, XVII-XX a. Lietuvos

vaizduojamoji ir taikomoji dailė, senovės Egipto dailė, užsienio vaizduojamoji ir taikomoji dailė, numizmatika, liaudies meno ir Lietuvos meninio gyvenimo archyvai ir kt. Atvykę į šį muziejų, galite susipažinti su nuostabiais M. K. Čiurlionio paveikslais, pasigrožėti lietuvių liaudies vaizduojamąja dailė, XX a. pirmos pusės Lietuvos dailė ir kt. Šio muziejaus prelegentės supažindino su esamais fonduais. Eglė Lukoševičiūtė pateikė įdomios medžiagos apie senąsias, muziejuje saugomas nuotraukas, o J. Abdulskytė pateikė žinių apie numizmatikos kolekciją. Abi priminė, iš kur gautos šios kolekcijos. O kolekcijų savininkas buvo daktaras Aleksandras Rackus. Jis puikiai išmanė kolekcionavimo meną. Šiam žmogui reiktų skirti atskirą straipsnį. Aš bandysiu tik kelias bruožas pristatyti šią įdomią asmenybę.

Aleksandras Rackus gimė 1893 m. Čekiškoje. Mokėsi Kauno gimnazijoje, vėliau išvyko į JAV. Ten dirbo audimo dirbtuvė, mokėsi St. Laurent kolegijoje Kanadoje, vėliau Holy Cross kolegijoje Worcesteryje. Įstojo į Loyola universitetą sociologijos fakultetą, dar studijavo mediciną. Gavė medicinos ir chirurgijos doktoratą. Šis žmogus mėgo ir plačiai dirbo visuomeninį darbą — įstojo į Lietuvos Vyties, buvo vienas Vyties žurnalo steigėjų, bendradarbiavo „Aušrinėje“, „Dirvoje“, „Darbininke“, „Drauge“ (nuo 1922 m. paskelbė per 2,000 straipsnių), „Lithuania“, „Moksleivys“, „Kosmos“, „Naujojoje Romuvoje“ ir kt. Numizmatika ir muziejininkyste pradėjo domėtis nuo 1913 metų. 1917 metais įsteigė Čikagoje Lietuvių numizmatikos ir istorijos muziejų, kur sukauptė daug įvairios lituanistinės medžiagos, ypač iš JAV lietuvių gyvenimo. Jau 1931 metais buvo surinkęs didžiausią pasaulyje Lietuvos numizmatinę kolekciją. 1935 metais Pasaulio lietuvių kongreso metu, Lietuvos valdžios kviečiamas, surengė savo kolekcijos parodą VDU rūmuose.

Po parodos visus eksponatus (apie 81,000) įsigijo Švietimo ministerija. Jie sudarė Vytauto Didžiojo Kultūros muziejaus istorinio skyriaus pagrindą. Jo vedėju 2 metus buvo pats kolekcijos savininkas. 1940 m. vėl grįžęs į JAV, emė organizuoti Lituanistikos muziejų, kuriame sukaupta apėčiai numizmatikos, archeologijos eksponatų ir įvairios lituanistinės medžiagos. Dr. Rackus priklausė įvairioms organizacijoms ir draugijoms. Jo rūpesčiu parengta ir išleista ne viena istorinė knyga. Už nuopelnus Lietuvai apdovanotas Vytauto D. III laipsnio ordinu ir 1939 metais Šaulių Žvaigždės medaliu. Šis žmogus gyveno ir dirbo su mintimis apie savo tėvynę, visi jo darbai skirti Lietuvai. Jis mirė 1965 metais Čikagoje.

Šiame straipsnyje neapėpsiu visų dalyvavusių konferencijoje pranešimų ir nepateiksiu informacijos apie visus muziejus — tai tiesiog neleis laikraščio apimtis. O konferencijoje dar dalyvavo darbuotojai iš Maironio Lietuvių literatūros muziejaus, Vilniaus Gaono žydų muziejaus, Rokiškio krašto muziejaus, Trakų istorijos muziejaus, Šilutės muziejaus.

Dvi dienas trukusi konferencija buvo naudinga ir prasminga kiekvienam čia atvykusiam. Muziejininkai pasidalino savo darbo vaisiais. Galima buvo pasidžiaugti darbo rezultatais, pasidalinti rūpesčiais, problemomis, paklausti patarimo. O tuo pačiu vyko ir nepaprasta bendraminčių dvasios puota. Ir netgi neatsargiai viešai pasakyta vieno ne muziejininko frazė — „kad tik muziejininkai gali dirbti už tokius grašius“ neapkartino bendros nuotaikos. Visi puikiai žino, kad kultūra Lietuvoje buvo ir yra podukros vietoje, o dabar ypač muziejininkystė. Susirinkusiųjų veiduose mačiau šventą tikėjimą savo darbo reikalingumu ir prasmingumu. Ir pagalvoju — kad tik tokių idealistų dėka ir laikosi Lietuva. Kaip norėtusi, kad jų būtų daugiau.

Leidiniai

LEIDINYS SPAUDOS ATGAVIMO KALBOS IR KNYGOS DIENAI

Gegužės 7-oji Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena. Svariai šią šventę paminėjo Lietuvos Mokslo akademija, Mokslininkų rūmai kartu su XXVII Knygos mėgėjų draugija sukvietę sostinės inteligentiją bei svečius ir tik ką spaudoje pasirodžiusio Antano Buračo ir Antano Stravinsko sudaryto albumo *Kryždirbystė Lietuvoje* pristatymą Mokslo akademijos mažojoje salėje.

Kryždirbystė Lietuvoje - Sacred arts in Lithuania — tai žymaus Lietuvos kraštotyrininko Balio Buračo (1897-1972 m.) ilgus metus kaupytą fotoarchyvų palikimo dalis. Be fotografijų, albume pateikta jo autobiografija, jo spausdinti straipsniai įvairiuose nepriklausomos Lietuvos leidiniuose apie kryždirbystę, apie žymiausias žemaitijos ir kitų vietų dievdirbystes, o taip pat autentiška, dažniausiai neskelbta medžiaga šia tematika. B. Buračas — vienas iš etnografinės fotografijos pradininkų, todėl dauguma jo paskelbtų tekstų jau prieš II pasaulinį karą buvo iliustruojama dažnai unikalios autorinės nuotraukomis. Leidinyje tęsiamas paties B. Buračo sumanymas suformuoti kiek įmanoma vientisesnį Lietuvos dievdirbystės ir kryždirbystės vaizdą, derinant tekstus su nuotraukomis.

Renginį atidarė ir įžangos žodį tarė Lietuvos MA bibliotekos direktoriaus pavaduotojas Povilas Saudargas. Prieš paties knygos sudarytojus ir autorius. Pirmasis kalbėjo akademikas Antanas Buračas — leidinio įkvėpėjas ir organizatorius, garsiojo etnografo sūnėnas. *Kryždirbystė Lietuvoje* — tai trijų kartų darbas, stengiantis išsaugoti tautos kultūrinį palikimą. Dabar šį darbą tęsia jau anūkai. Leidinyje atskleista tik dalelė didžiulių šimtmetinių lobų, kurie padėjo mūsų tautai karaliauti nuo Babilono iki Juodosios jūros. Todėl taip nuostabu, kad mes sugebėjome išsaugoti subtiliausias paminklus — nuotraukas. Lėšos šiam gana didelei apimties darbiui — Seimo leidyklos „Valstybės žinios“ nuopelnas.

Ypatingai susidomėję renginio dalyviai laukė Antano Stravinsko — albumo sudarytojo, pažinusių patį Balį Buračą, kalbos. Prelegentas prisipažino, kad iš pradžių buvo sunku ir nedrašu šiam darbiui pasiryžti. Mat leidinyje yra apie 1,200 fotografijų iš iš-

likusio Balio Buračo etnografinio archyvo ir jo rankraščiai, skirti XVII a. pabaigos — XX a. pradžios kryždirbystės ir kito sakralinio meno tautinėms tradicijoms Lietuvoje. Sunkiausia buvo derinti jo tekstus su nuotraukomis. Pavyzdžiui, pirmame skyriuje B. Buračas labai taikliai kalba apie daugelį mūsų Lietuvos dievdirbių ir kryždirbių. Negalima neįvertinti humoru persunktos autoriaus kalbos, negerbti autentiško žodžio. Štai, kad ir apie Kazimierą Orvidą rašo: „Kartą K. Orvidas su savo dievukais nuvyko kermošiu į Naumių už Kvėdarnos. Prie bažnyčios pasistatė būdelę ir išstatė dievukus parduoti. Priėjo žemaitis, pasirinko vieną dievuką ir klausia: „Kiek tu nori už ton dieva muku?“ K. Orvidas rūsiai atsakė: „Trins rublia.“ Žemaitis nusistebė: „O, velniūkštis, kad pabrangęs“. Tuomet dievdirbys, pykčiu nesitverdamas, nusistveręs kuo didesnę dievaitį, ir vanoja žemaitį kaip su pliauska. Ogi žemaitis pasigriebia kitą dievuką ir pliekiasi abū“. Niekam turbūt nekils abejonių, kodėl B. Buračo tekstus, atskleidžiančius papročius, būti, tradicijas, siekta įdėti į leidinį autentiškus. Toli gražu ne viskas tilpo, nors ir į tokį solidų leidinį. Liko simboliška nuotrauka, kur B. Buračas nusifotografavęs prie jau grūdvandio kopyltulpio. Jis kryždirbį ir dievdirbį vertino, lygindamas jį su daraktoriumi ir knygnešiu, o kopyltulpius — su Egipto piramidėmis.

Po klausimų sudarytojams kalbėjo Lietuvos valstybinio muziejaus direktorė Birutė Kulnytė. Balio Buračo palikimu buvo susidomėta prieš 15 metų. Įdomu, kad dalis jo fotografijų yra publikuota garsiajame Adomo Varno albume „Lietuvos kryžiai“ (1926 m.). Mat šis vyresnysis B. Buračo bendraamžininkas buvo jau pripažintas menininkas, turintis gerus ryšius su kolekcionieriais bei knygynais — leidėjais. Ankstesniu savo kurybos laikotarpiu B. Buračas atiduodavo nemažą savo fotografijų dalį, kad šis jas platinytų savo vardu. Garsusis etnografas yra palikęs fundamentaliausių rinkinių fondą. Tik koks dešimtdalis panaudotas albume *Kryždirbystė Lietuvoje*. Tikimasi, kad pavysk parengti dar septynis leidinius. Ypač būtų įdomu atskleisti visuomenei miestelių

Dievdirbys Jonas Guodenis. Kegrių km., Viekiainiai-Mažeikiai. 1929 m. Nuotr. Balio Buračo

gyvenimą — daugeliu atžvilgiu jau dingusių iš gyvenimo reiškinį. Nedaugelis žino, kad fenomenalus B. Buračo darbas buvo aukštai įvertintas parodoje Paryžiuje (1937 m.) bei Niujorke (1939 m.).

Kraštotyros draugijos pirmininkė Irena Seliukaitė pirmą kartą turėjo progą prisiliesti prie B. Buračo asmenybės rengiantis minėti jo 100-mečio jubiliejų. Prelegentė yra 1997 m. sukurto dviejų dalių filmo „Amžiaus kraštotyrininkas“ scenarijaus autorė. Kalbėdama ji išskėlė paties B. Buračo asmenybę, atliekančią svarbiausią vaidmenį. Tai šimtmečio žmogus. Kiek mūsų paminklų užfiksuota jo nuotraukose ir išliko ateities žmonėms! Mes privalome pasiekti, kad XXI a. žmogus atliktų B. Buračo žgdarbi. Prelegentė paminėjo mokyklas, kur ugdomi jaunieji „buraciukai“. Kiekvienas turėtume susimąstyti, ką kiekvienas, negalvodamas apie atlygi, galėtų padaryti Lietuvai.

Lietuvos kultūros centro sektoriaus vadovas Aleksandras Sidlauskas pateikė keletą faktų bei sentimentų apie Radviliškio kraštą, iš kurio kilę tokie įžymūs žmonės kaip B. Buračas. Negalėjo nepriminti dar tarybiniais metais išleisto atvirukų rinkinio *Lietuvos piliakalnių*, kurio autorius nenurodėtas. Iš tiesų tai buvo B. Buračo darbai.

Kaip jau buvo minėta, vienas iš šio renginio, skirto Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienių pažymėti, organizatorių yra XXVII Knygos mėgėjų draugija. Kalbėjo jos pirmininkas A. Vaitėnas. Lei-

dinio rengėjus sveikino Radviliškio B. Buračo mokyklos atstovas Jurkauskas. Taip pat Seimo leidyklos „Valstybės žinios“ atstovas Dvareckis.

Didžiausia B. Buračo fotoarchyvų dalis pateko į Valstybinį Kauno M. K. Čiurlionio dailės, Kauno Vytauto Didžiojo karo, Šiaulių „Aušros“ ir kitus muziejus, taip pat į Lietuvos Valstybinį vaizdo ir garso archyvą, į Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrių ir į privačias kolekcijas. Iš pastarųjų rinkinių daugiausiai ir sudaryta iliustracinė šios knygos dalis. Sveikinimo ir padėkos žodžius tarė Vilniaus universiteto bibliotekos direktorė Birutė Butkevičienė.

Renginio pabaigai buvo perskaitytas Lietuvos MA akademiko Algirdo Gaizdučio sveikinimas. „Kryždirbystės ir diev-

dirbystės tradicija Lietuvoje yra gyvybinga ir anaipol neišsekusi, ir ji padeda naujoms kartoms just savo žmogiškąjį pašaukimą ir dvasinių pradų viršenybę“ (akad. A. Gaizutis).

Visi, neturintys vienokių ar kitokių galimybių naudotis pačiu leidiniu, gali skaityti jo internetinį variantą. Albumo *Kryždirbystė Lietuvoje* adresas: www.nerisena.lt/buracas. „Kai versite šios knygos lapus, prisiminkite: čia surinkti ne tik nuostabūs Lietuvos meistrų sakraliniai darbai — čia plazda kentėjusios, kovojusios ir daug bandymų pakėlusios tautos dvasia (arxivysk. S. Tamkevičius).

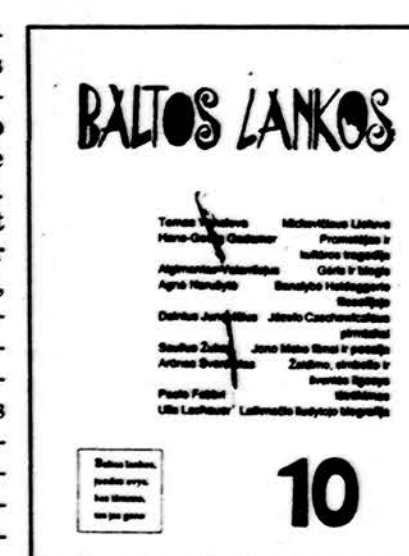
Aliucija Orentaitė

Vilniaus universiteto biblioteka. Rankraščių skyrius

BALTOS LANKOS — 10

Du kartus per metus leidžiamas *Baltos lankos* žurnalas jau pasirodė ir dešimtoju numeriu. Simbolinis tam tikro etapo skaičius, bylojantis apie leidinio minties gyvybingumą. Dešimtas numeris taip pat žymi ir nugalėto laiko ribą, ir pasikeitimų pradžią. Žinia, *Baltos lankos* žurnalas prasidėjo kaip bandymas užpildyti tuščią socialinių ir humanitarinių mokslų klasikos vertimų spragą. Dabar gausiai pasirodant vertimų knygoms, žurnalo minties koncepcija krypta į kitą dar neįdirbtą dirvą — vertinimą, vertimų kokybės nustatymą, įrašymą į atitinkamą kultūros kontekstą. Todėl 10-asis *Baltos lankos* numeris žymi perėjimą prie padidinto originalių straipsnių kiekio, knygų recenzijų.

Kadangi žurnalas neatsisako tematinėse numeriuose, tai dešimtas jų irgi turi publikuojamų temų leitmotyvą, pagrindine tema esantį Agnės Narušytės straipsnyje „Banalybė Heideggerio filosofijoje: būtis ir laikas“. Banalybė — tai savotiška uždanga, stabdanti žvilgsnį paviršiuje, neleidžianti net įtarti, kad egzistuoja kokia nors reiškinio gėmė. Koku būdu galima praskleisti banalių atrodymų uždangą ir kokia tokių atverimų ar ištrūkimų prasmė, svarsto Paolo Fabbri aiškindamas, kaip suprasti A. J. Greimo knygą *Apie netobulumą*. Koku būdu kasdie-

nybės ribą peržengia poetas, pakeisdamas buitines kalbos medžiagą į poeziją ar filmuotą, fiksuojantis, atrodytų, vien išoriškai pasaulio aprašas, galime stebėti analizuojami Jono Meko kūrybą. Tą ir daro Saulius Žukas straipsnyje „Jono Meko filmų ir poezijos analizė“. Apie šventes formalėjimą ir subanalizė kalba Arūnas Sverdiolas, aptardamas Hanso Georgo Gadamerio knygą *Grožio aktualumas*. Ribų nusitrynimas ir gilumos pojūcionetikiškas būdingas postmoderniam galvojimui apie žmogaus mirtingumą ir atpirta Nerijus Mileris straipsnyje „Žmogaus mirties mitas ir postmodernybė“. Priešintis banalybei galima, ne tik į apžvalgos ratą įtraukiant vis naujas, dar neapartas gyvenimo sritis, bet ir stengiantis atidžiai išsiūžinti jį, atrodo, žinomus dalykus, skverbiantis

AR GOTAI YRA LIETUVIAI?

Jurate Statkute de Rosales. *Los Godos*, Ediciones Zeta, Caracas 1998. Un eslabon perdido de la historia europea. Prologo de Rafael Poleo.

Be mažiausios abejonės, jie yra mūsų protėvių vaikai. Tą įrodė Venezuelos lietuvaitė Jūratė Statkutė De Rosales savo knygoje *Los Godos* („Gotai“), kuri buvo išleista ispanų kalba 1998 metais Caracas, Venezueloje. Jūratė toje mokslinėje knygoje išvedžioja, kad gotai (ostrogotai ir visigotai) yra baltų kilmės, priešistorinių lietuvių protėvių žemių gyventojai.

Po daugiau kaip 10 metų trukusio kruopštaus istorinių vokiečių, rusų ir kitų baltų kilmę nagrinėjusių mokslininkų dokumentų tyrinėjimo, o ypač XIII šimtmečio ispanų karaliaus Alfonso XII (El Sabio — išmintiausis) sukurtų metraščių, Jūratė parašė šią mokslinę-istorinę knygą (292 puslapių), kurios įvadą parašė Rafael Poleo, vienas žymiausių Venezuelos ir Lotynų Amerikos žurnalistų, žurnalo *Zeta* ir dienraščio *El Nuevo Pais* vyriausiasis redaktorius.

Įvade jis rašo, kad ispanai turėtų dėvėti romėnų togas, bet užuot jų dėvi gotų įvestas kelnes ir palaidines (marškinius) ir kad ispanų namai yra baltų stiliaus (su gonkomis ir balkonais). Ispanų muzika vartoja baltų stiliaus harmoniją, o ispanų papročiai ir gyvenimo būdas paremti baltų etikos kodu bei stiprių garbės jausmu. Ispanų kalba (vad. Castellano), nors pagrindu yra lotynų, bet smarkiai paveikta baltų kalbos taisyklių, ką rodo vardų galūnės *ez, es, a* (pvz., Mendez, Rosales, Noriega, Vargas ir t.t.).

Gotų karalius Alarikas 410-tais metais kovo 24 d. užėmė Romą, kuriai gotai valdė 15 metų. Alarikui mirus, jo įpėdiniai iš pietų Prancūzijos įsiveržė į Iberijos pusiasalį, iš kurio išgrūdo vandalus ir šiaurinę Afriką. Gotai valdė tą šalį daugiau kaip 300 metų, kol maurai ir kiti vandalai palikuonys grįžo atgal ir nustū-

mė gotus į šiaurines šalies provincijas. Iš čia pamažu ispanai, padedami gotų kilmės didikų, išstūmė maurus atgal į Afriką, kol galų gale 1492 metais kraštas buvo išlaisvintas. Gotai visiškai iširpo ispanų masėje, bet, pasak Rafael Poleo, nors jis ir tapo ispanų tautos dalimi, tačiau jų etninė išvaizda (augaloti, šviesiaplaukiai) yra jų paliktas paminklas, ypač šiaurinėse Ispanijos provincijose.

Knyga *Los Godos* buvo oficialiai pristatyta Ispanijos ambasadoriaus Don Miguel Fernandez kartu su Rafael Poleo, dalyvaujant gausiems spaudos, kultūros ir politikos atstovams, jų tarpe Latvijos bei Lietuvos ambasadoriams.

Knygos pristatymo iškilmėse buvo pabrėžta, kad ji susilaukė milžiniško susidomėjimo (dvi laidos) ir kad Jūratė atliko labai svarbų darbą, atskleidusi ispanų ir portugalų tautų kilmės paslaptis.

Vytautas Dambraiva, Lietuvos ambasadorius visai Pietų Amerikai (išskyrus Argentina), buvęs iki šiol šviesiausia lietuviška žvaigždė Lotynų Amerikoje, dabar turi dalintis ta garbe su Jūrate Statkute De Rosales.

Apie autore

Jūratė Statkutė-Rosales, gimusi Kaune 1929 metais, į Venezuelą atvyko po Antrojo pasaulinio karo. Yra *Zeta*, politinio savaitraščio, redaktore.

Aleksas Jankūnas

B. Buračo knygos sutiktuvėse. Iš kairės: Antanas Buračas, Antanas Stravinskas, Povilas Saudargas.

DAILININKAS ALBERTAS VEŠČIŪNAS

Algimantas A. Naujokaitis

Dail. Albertas Veščiuonas.

Vilniaus Dailės akademija ėmėsi iniciatyvos 2001-aisiais metais paminėti tiek užsienio lietuvių bendruomenėse, tiek Lietuvoje dar mažai žinomo išėivijos dailininko Alberto Veščiuono gimimo 80 metų sukaktį. Ta proga užsimota surengti šio dailininko jubiliejui skirtą personalinę parodą. Joje numatyta eksponuoti ne tik Dailės akademijos, bet ir kituose muziejuose, galerijose, privačiose kolekcijose saugomus A. Veščiuono darbus. Dailės akademijos muziejaus vadovė Irena Galvydytė ir žinoma parodų rengėja Gražina Pajarskaitė sakė, kad tokia didelė paroda, apimanti visą įmanomą surinkti A. Veščiuono kūrybinį palikimą, Lietuvoje numatoma surengti pirmą kartą. Todėl Dailės akademijos muziejaus darbuotojai prašė per užsienio lietuvių dienraštį *Draugas* parašyti išėivijos šiai parodai atsiųsti galbūt kieno turimus ar žinomus A. Veščiuono darbus, kitas su jo gyvenimu ir kūrybos veikla susijusias medžiagas (eskus, užrašus, laiškus, nuotraukas, savo atsiminimus, ir t.t.). Juo labiau, kad architekto K. Janulio, kai kurių kitų lietuvių išėivijų nuomone, A. Veščiuonui New Yorke staiga ir netikėtai mirus, esą be priežiūros liko daug šio dailininko darbų.

Vilniaus Dailės akademija nusipelnė pagyrimo, kad jos darbuotojai kaupia su A. Veščiuonu susijusius duomenis, kruopščiai ir dėmesingai renka A. Veščiuono darbus. Pernai Vokietijoje, rinkdami medžiagą apie žinomą išėivijos meno žinovą, kolekcininką prof. Povilą Reklaitį (dabar jau mirusį), tarp kitų lietuvių dailininkų aptiko ir A. Veščiuono paveikslų, iš kurių aštuonias kompozicijas profesorius padovanojo akademijai. Nors ji stokoja lešų, bet nepagailėjo 20.000 litų, už kuriuos anksčiau nupirko 17 piešinių, 2

grafikos lakštus ir vieną A. Veščiuono tapybos darbą. Juos New Yorke, suverstus šaligatvyje, 1994 metais sakėsi atsitiktinai radęs šiame mieste gyvenantis lietuvis Arūnas Kulikauskas. Dabar šie darbai saugomi akademijos muziejuje ir laukia didžiosios šio dailininko darbų parodos. „Džiaugiuosi, kad gerai saugojate Alberto paveikslus“, — susipažinusi su jais, sakė dailininko sesuo poetė Aldona Veščiuonaitė, praėjusią vasarą iš Australijos atvykusi ir visą vasarą bei rudenį prabuvusi Lietuvoje.

Kodėl Vilniaus dailės akademijos profesoriai, dėstytojai, muziejinkai taip aukštai vertina Alberto Veščiuono darbus?

— Tai savitas, didelio talento žymus 20 amžiaus lietuvių dailininkas, — sakė akademijos muziejaus vadovė J. Galvydytė.

Apie jo gyvenimo ir kūrybos kelią man teko išgirsti spaudoje, o taip pat bendraujant su dailininko seserimi poete (ir dailininke!) Aldona Veščiuonaitė. Ji sakė, kad spaudoje paskelbtuose straipsniuose apie jos brolių yra klaidų ir netikslumų. A. Veščiuonaitė man davė Australijos lietuvių laikraštyje *Mūsų pastogė* išspausdinto jos laiško kopiją, kuriame pataisomos *Teviškes žiburiuose* (1996 m. Nr.41) išvėlusios klaidos. A. Veščiuonaitė *Mūsų pastogėje* išspausdintame laiške rašė ir man sakė, kad *Teviškes žiburiuose* klaidingai nurodyta jos brolio gimimo data, atrodo, kilo iš *Liet. enciklopedijos* 37 tomo, kur išspausdinta, jog A. Veščiuonas gimęs 1921.I.21, kai tikroji jo gimimo data 1921 m. liepos 31 d.

Išsiaiškinę tikrąją A. Veščiuono gimimo datą, galime bent trumpai apžvelgti jo gyvenimo ir kūrybos tolimesnį kelią. 1940 m. Kaune jis pradėjo architektūros studijas. 1944 m. pasitraukęs į Vakarų, šias studijas tęsė Stuttgart'o aukštojoje technikos mokykloje, o taip pat buvo Meno akademijos laisvu klausytoju. Susidomėjo abstrakcionizmu, atsidėjo piešimui, tapybai, grafikai, vis ieškodamas originalių išraiškos priemonių. 1949 m. atsikėlęs į JAV, apsigyveno New Yorke. Kelis metus studijavo Art Students League pas tapytoją ir grafiką Will Barnet. Čia A. Veščiuonas toliau formavosi kaip originalus, savojo kūrybos kelio ieškotojas ir atradėjas. „Profesorai kraipo galvas ir palieka mane ramybeje,

Aldona Pečiūrienės kompiuterine technika atliktas kūrinys.

ČIURLIONIO GALERIJOJE PRASIDĖJO KOMPIUTERINIO MENO GADYNĖ

Pirmasis kompiuterinio meno paukštis atskrido į Čikagos Čiurlionio galeriją 1998 m. lapkričio 27 d., kai buvo atidaryta 27-oji kasmetinė lietuvių fotografijos paroda. Šioje parodoje, šalia tradicinių fotografijų, buvo eksponuoti ir kompiuterine technika atlikti darbai. Tam įvykiui paminėti išleistas stambus, 250 puslapių katalogas *Sąskambiai*. Po šios parodos toje patioje galerijoje savo kompiuterines fotografijas parodė Sigitas Balčius. Jo darbai stebino žiūrovus technikos įmantrumu ir subtilumu — nepažėidęs fotografijos dokumentalumo, šis menininkas sugebėjo vaizdą praturtinti šviesiais kompiuteriniais niuansais, kurių neįmanoma sukurti tradicinės fotografijos prietaisais.

Š.m. balandžio 9 d. Čiurlionio galerijoje buvo atidaryta dar viena kompiuterinio meno paroda — Aldonos Pečiūrienės personalinė kompiuterinės grafijos ekspozicija, užpildžiusi savo darbais visas tris galerijos sales. Šioji pasižymėjo ne vien lankytojų gausa, bet ir jų dėmesingumu eksponuotiems darbams. Matyt, daugelis žiūrovų jau buvo patys mėginę „žaisti“ kompiuterinės pašymo bei spalvinių priemonėmis. Ir štai išvydo, ką toms pačioms priemonėmis padarė labiau pažengusi menininkė. Tačiau ne visai susigaudantys ėmė kalbėti, kad tai „mašinos“ pagaminti darbai...

Užklausėme Aldoną Pečiūrienę apie jos pažiūras į kompiuterinio meno problematikumą.

— Jūs baigėte Vilniaus Dailės Instituto tekstilės fakultetą. Daug metų dirbote Vilniaus trikotažo įmonėje „Vilija“ dizainere. Jūsų sukurti trikotažo raštai ir modeliai apdovanoti parodų diplomais ir medaliais. Kas paskatino Jus sudomėti kompiuterine grafika?

— Gyvename įdomiu laiku, ant 21-ojo amžiaus slenksčio, kai elektroninė technika užkariavo visas pramonės, ūkio, mokslo šakas ir pradėjo skverbtis į muziką ir dailę. Vis daugiau girdime elektroniniais instrumentais atliekamas melodijas. Tad gal nieko nuostabaus, kad šioje parodoje eksponuoju darbus, sukurtus kompiuterine technika. Tai paskutiniųjų (1998-1999) metų derlius. Kai išsigijome kompiuteri, kaip ir daugelis kitų, pradėjau žaisti įvairiais klavišais, kol aptikau piešimo programą. Po keletos valandų žiūri — kažkas išėjo — matyti piešinys, linijos, spalvos. Galvoju, koks gudrus tas kompiuteris. Sunku buvo patikėti, kad viską nupaišiau pati. Bet, kai sėdo bandyti kiti, ir jiems nieko padarus neišėjo, supratau, kad tai ne vien kompiuterio nuopelnas. Sėkmę lėmė ir mano rankos, ir mano mąstymas.

— Kompiuteris, kaip minėjote, buvo pramonės, ūkio bei mokslo reikalavimams tenkinti. Ar pakreipus jį menui, neatpiranda kliūčių? Ar jo griežtai nustatyta elektroninė, matematiškai tiksliai technika nevaržo žmogaus kūrybinių impulsų?

— Sunkiausia suvaldyti „pelytę“, kad ji bėgtų ten, kur reikia. Lengviau pasidarė, kai išsigijau kompiuterinį pieštuką. Palaipsniui susipažinau su sudėtingesniais piešimo programomis, kur yra tūkstantiniai galimybių. Išmokau keisti įvairias faktūras, sudaryti naujas, sudėtingesnes spalvas. Dirbti reikėjo daug, kol ekranas man tapo kaip popieriaus lapas ar drobė. Piešimas kompiuteriu mane žavi tuo, kad viename darbe galiu naudoti įvairias pri-

mones: pieštuką, teptuką, purkštuką, trintuką. Galiu spalvą lieti lengvai, kaip akvarelę, ar dėti lyg teptuku storą, grubų dažų ir faktūros sluoksnį, lyg tapyčiau. Galiu būti ir grafike, ir tapytoja tuo pačiu metu. Na, o darbo rezultatai priklauso nuo menininko asmeninių savybių, kaip visada — nuo skonio ir nuotaikos.

— Tad būtina kovoti su nuomone, kad kompiuterinis menas yra tik technikos padaras: vos paspaudus klavišą, tuščias ekranas savaime virsta spalvingu paveikalu.

Darbų kompozicijos pirmiausia gimsta mintyse. Po to tenka nupaišyti eskizą, o tik tada prijungti kompiuterį. Žinoma, darbo eigoje pirminė mintis transformuojasi, darbas pasidaro sudėtingesnis, atsiranda daugiau detalių, faktūrų. Smagu, kad tai, kas nepavyko, labai lengva pakeisti, ištrinti ir pradėti iš naujo, ko neįmanoma padaryti, dirbant kitomis technikos priemonėmis.

— Kokios tematikos Jus labiausiai traukia?

— Mano darbų temos tradicinės, bendražmogiškos, gal kiek su stipresniu romantiniu atspalviu. Iš tikrųjų, ką naujo begalima sukurti, kai visų laikų dailininkai piešė gėles, vaikus, moteris. Stengiuosi dirbti ciklais, nes viename

Rima Mačikūnaitė „Velnio malūnas“. Pastelinės kreiūros ant popieriaus. 1997. R. Mačikūnaitės kūrinių paroda atidaroma Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje birželio 5 d., tarp 4 val. p.p. ir 7 val. vak. Paroda tęsis iki liepos 26 d.

Dirbdamas braižyklos įstajoje, jis rasdavo laiko ir kūrybai. Ne tik tapė, bet ir daug piešė, sukūrė daug grafikos, litografijos darbų. Jo piešinys 1956 m. buvo eksponuotas New Yorke Modernaus meno muziejuje (Museum of Modern Art's exhibition of Recent Drawing USA), o tapyba — Nacionalinės akademijos galerijoje (Audubon Artists's 15th Annual Exhibition in New York).

Vilniaus Dailės akademijos menotyrininkų nuomone, A. Veščiuono tapyboje vyrauja balansavimas tarp postimpresionizmo ir abstrakcionalizmo kryptių. Piešiniais būdingos dinamiškos, ekspresyvos kompozicijos, išraiškingos, tik A. Veščiuonui būdingos linijos.

Vienišumas (A. Veščiuonas neturėjo šeimos), nestipri sveikata, veržimasis į savo, kaip menininko nepriklausomybę, priešinimasis New Yorke džiunglių tvarkai, pakirto dailininko jėgas. 1976 m. kovo 15 d. A. Veščiuonas staiga mirė, jam atsivėrė naujas spalvų pasaulis.

sak architekto K. Janulio, viešbučio kambaryje, kuriame gyveno dailininkas, liko kruvys jo darbų. Kai kurių autorių nuomone, daug jų pateko į New Yorko šiukšlynus arba nežinia kur.

Dailininko sesuo Aldona Veščiuonaitė šia versija abejoja. Pasak jos, taip rašant ar kalbant, nepažymimas reikšmingas faktas: Albertui mirus, didelę dalį likusių jo paveikslų globojo Veščiuono draugas dailininkas — vitražistas Albinas Elsker Elskus. Jo pastangomis tie darbai buvo persiųsti Aldonai Veščiuonaitėi į Australiją. 1981 m. gegužės mėn. Sidney jį surengė savo brolio tų darbų parodą. Vėliau nemažai vertingų A. Veščiuono paveikslų Aldona padovanojo Vilniaus Dailės muziejui, kur jie dabar saugomi, deja, saugyklose, o ne ekspozicijose. Kita A. Veščiuono darbų dalis yra Kaune, M. Žilinsko galerijoje. Pasak A. Veščiuonaitės, Albertas žinomam lietuvių kolekcininkui M. Žilinskui tuos paveikslus Berlyne perleido su sąlyga, kad jie

nuolat kabėtų ekspozicijoje. Deja, toli gražu ne visuomet to laikėsi ir M. Žilinskas, ir jo galerijos dabartiniai šeimininkai. O pasak A. Veščiuonaitės, brolis jai su širdgėla guodėsi, kad M. Žilinskas tuomet išsirinko pačius geriausius ir įdomiausius jo paveikslus.

Trečia vieta Lietuvoje, kur yra A. Veščiuono kūrinių — Vilniaus Dailės akademija. Šios akademijos muziejaus darbuotojai A. Veščiuono 80-osioms gimimo metinėms numatytai parodai tikies surinkti dar daugiau jo paveikslų iš kitų muziejų, o taip pat gauti gal iš nežinomų, kitose šalyse gyvenančių privačių asmenų ar kolekcijų. Dailės akademija būtų dėkinga, jei sulauktų A. Veščiuono nežinomų darbų, su jo gyvenimu ir kūryba susijusių žinių, kurios labai pravertytų tyrinėjant šio žymaus dailininko gyvenimo ir kūrybos kelią, kuriame dar yra daug nežinomų, netyrinėtų dalykų. Dailės akademijos adresas: Maironio gt. 6, 2006 Vilnius, elektroninis paštas E: mail Irena.Galvydyte@vda.lt

darbe sunku išsakyti viską, kas susikaupė. Todėl atsirado ciklai „Žiedai“, „Moterys“, „Juokdariai“, „Emigrantai“, „Erđvės“, „Rytietiškas ciklas“. — Ažiū už pokalbį, nušvietusį Jūsų kompiuterinio meno savybę.

Aldonos Pečiūrienės kompiuteriu sukurtos kompozicijos akivaizdžiai byloja, kad

kompiuterinė technika dailės darbo esmės nepakeičia. Piešinys lieka piešiniu, nesvarbu, kokiomis pašymo priemonėmis jis bus sukurtas. Tenka tarti, kad šios dailininkės kompozicijos sukurtos igudusios rankos, spalvų deriniai atrinkti spalvai jautrios akies. Dailininkės rankomis ir širdimi vedžiojama „pelytė“ išpašyti veido bruožai yra dvasingi — vienas liūdnas, kitur linksmas, trečių ryškiantys pozuojančių žmonių temperamentų kaita. Jos dizainai išradingi, stebina žiūrovą nesikartojančia formų ir nuotaikų įvairove.

Algimantas Kezys

MOTERŲ PORTRETAI PARODOJE

Detroit Contemporary galerijoje surengė 13 konceptualių dailininkų parodą, kurioje su šešiais moterų portretais dalyvauja Austė Pečiūraitė-Fayette. Ši šimtmetį buvo dvi svarbios meno kryptys — kubizmas šio šimtmečio pradžioje ir konceptualus menas paskutinių 50 metų laikotarpyje, kada buvo bandoma surasti visai naują meną.

Austė atliko šią konceptualaus meno kelionę ir iš momento įkvėpimo nuėjo į labai apgalvotus paveikslus, kur daug dekoratyvinių arabeskų, kur vyrauja ryškios pirminės spalvos (raudona, geltona, mėlyna, balta ir juoda), kur yra aiškios daiktų formos, kur yra literatūriniai pavadinimai, pvz.: „Drauge, kuri nebeatėsi“, „Tiek mažą tavo“, „Dvi seserys“ (rašyta škotiskiai); „O kaip tai man“.

Penki paveikslai atlikti akrilinėmis dažais ir didelio formato, vaizduojantys penkias moteris, nutapyti šio dešimtmečio pradžioje New Yorke studijoje, arti 42-os gatvės. Tik gera spalvota nuotrauka galėtų parodyti šių paveikslų grožį. „Drauge, kuri nebeatėsi“, verčia ir iš jos ašarų susidaro karoliai. Moteris neša gėles, visur spingsi žvakutės paveikslas pavadinimas yra „Tiek mažą tavo“ (kai iš tikrųjų tiek daug yra grožio). Atrodo, kad Austė surado savo meninį kelią ir laimingai juo eina.

Parodos reklama yra tyčia susprogdinto tikro didelio pastato griuvimo fotografija (tai buvusi didžiausia Detroito krautuvė Hudson's) ir paroda konceptualiai pavadinama „Panika Detroito“. Iš visų dailininkų Austė yra išpodingiausia. Parodos kuratorius Patrick Burton yra didelis Austės gerbėjas, nusipirkęs jos darbų. Jos vienas ankstyvesnis paveikslas iš Burton kolekcijos irgi išskabintas parodoje, parodantis Austės meninį išsivystymą.

Austės konceptualus menas nuvedė ją į įvairias meno sritis: rašė literatūrinis darbus ir vaidinimus, kuriuos statė New Yorke scenoje. Dabar gyvenama Connecticut valstijoje, rašo vaidinimus vaikų teatrui, kur pasirodo ir jos stelnis. Ji yra pilna entuziazmo ir veržiasi į meną kelias frontais. Nuostabios yra moterys jos portretuose, bet ji pati — dar nuostabesnė.

Saulius Šimolūnas

Alberto Veščiuono kūrinys iš jo kūrybos parodos 1981 m., vykusių Sydneyje, Australijoje, katalogo.